

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bibliotheca Rhetorum

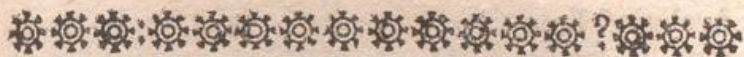
In Quo Orationes Sacrae, & Panegyricae

Le Jay, Gabriel François

Ingolstadij, 1726

Jacobi II. Magnæ Britanniae Regis Laudatio funebris. Oratio IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71028)

JACOBI II.
MAGNÆ BRITANNIÆ
REGIS
LAUDATIO FUNEBRIS.
ORATIO IV.

EReptum nobis luximus ex hoc loco paucos ante
menses amantissimum Principem *; ecce no-
vi Inctûs hodiernâ die seges exurgit. Illustris-
simi Ecclesiæ Principes, Præsides Illustrissimi,
Amplissimi Senatores, Viri omnium Ordinum
Ornatissimi. Luger enim verò amicum hospitem
Gallia, Regem optimum Anglia desiderat, Re-
ligio defensorem acerrimum requirit. Felicem ta-
men vel in dolore suo, fortunatâque nimis Gal-
liam; quæ fausta Jacobi II. primordia jam olim
suspexerat, & ultimos morientis ejusdem spiritus
exceptit! Rerum ab eo gestarum testis per tot annos
miratrixque perpetua, habebit semper, unde tanti
Principis hospitio lætetur, & suavissimâ suâ cum
eo necessitudinis recordatione, desiderii acerbita-
tem leniat.

At doleat Anglia ademptum sibi publicæ quie-
tis ac diuturnæ pacis conciliatorem; Religio Pa-
renti optimo acerrimôque vindici studeat parenta-
re. Imò, imò præcipuas in communi luctu partes
hodie Religio sibi vindicet; & quantò se illustrius

Y 2

à re-

* *Philippum Ducem Aurelianensem, unicum Re-
gis Fratrem.*

à religiosissimo Principe ornatam meminit; quanto cupidiùs amatam se fuisse gloriatur, tantò in referendis gratiis alacrior, tantò ad exornandam beneficentissimi Regis memoriam paratior existat.

Nos verò, quos impensè fovit inter ceteros vivens ac moriens Jacobus; quibus præsidium, gratiam, & quod multò pluris ducimus, tenerrimum amorem semper impertiit; quorum fidei ac studio delicias suas, regales liberos, ipsòsque animi sensus arcanos ultrò credidit; an non commodabimus hodie Religioni vocem, & aliquam tam honorifici muneris in partem veniemus? Ah! potiùs filere pudeat, ubi Religionis res agitur, ubi debitum gratus ac memor animus obsequium exigit.

Erumpat igitur tam felicem nacta dicendi campum solennis Oratio, & quoniam totam hanc sibi Religio postulat, nefas sit quidquam dicere, quod non referatur illuc, aut eòdem minùs pertinuisse videatur. Hoc ipsum laudationis genus, si quid obsequii nostri ratio pios Manes adhuc sollicitet, unum magis omnibus Jacobo placeat; cujus cogitationes omnes, curæ, contentiones eò spectavère demum, ut fidelem Religioni, totâ, quàm longa fuit, vitâ, operam exhiberet. Suffragabitur & mihi in hac parte summi Pontificis auctoritas, qui, auditâ Jacobi II. morte, plenus eo studio, quod Religionis amor inspirat, sacro ipse in confessu tanti Principis Religionem ac pietatem magnificis laudibus profecutus est.

Neque tamen exclusas ab eo quis putet reliquas mentis animique dotes, quæ natum moderandis sceptris Principem commendare solent; verùm illas omnes in Jacobo Magnæ Britanniae Rege, sic effulxisse, spero, quivis intelliget; ut impensò Religionis studio cederent, & suum ab eo splendorem mutuarentur.

Tripartita Jacobi II. vita, triplicem id efficiendi, quod ego proposui, viam sufficit. Sic enim tribus illis gloriosæ vitæ partibus Religio præfuit, ut easdem moderaretur semper, neque fieri quidquam pateretur, quod illa non præscripsisset. Dignus folio Jacobus, antequam illud capefferet, & hæres Imperii legitimus, maluit subire periculum excidendi debito successionis jure, quam defertor Religionis, aut dissimulator videri; hoc Primum. Adeptus folium Jacobus ejusdemque pacificus possessor, non timuit Regno carere, dum Religioni fervit; hoc Alterum. Denique orbatus folio Jacobus, nec oblitus quidquam, ut amissum recipe- ret, omnia deinceps, Religionem beatam suam, contempsit, hoc Tertium. Sic in conditione vitæ tam variâ, tam difficili, tam perturbata, regis ubique clarus virtutibus, Religionis laude clarior Jacobus extitit; hoc porro tergemina Orationis parte dum persequor, vestram me dicentem benevolentiam sustentate.)

I. P A R S.

Non erit hic operæ pretium, Auditores, conquirere longius peregrina testimonia, unde quis intelligat, quam dignus folio Jacobus videri debuerit, antequam illuc eveheretur. Sileat enim verò tota Britannia; testis hodiè que meminisse Gallia possit, quanto virtutum comitatu fretus in spem triplicis Coronæ Dux Eboracensis olim adolesceret. Fatali quadam necessitate temporum medio patriæ de sinu raptus statim ab juventute, quod non habuerat inter suos, tutum apud nos per- fugium invenerat; neque opinor sine peculiari Dei omnipotentis consilio, qui posita nobis ante oculos tanti Principis primordia esse voluit, ut edendis ab eodem sub vitæ finem miraculis unusquisque nostrum facilius assuesceret.

Nec otiosa fuit apud nos Eboracensis Ducis juvenus, nec vulgaribus factis consignata. Nolim ego miserrimi illius temporis refricare memoriam, cum intestinis agitata discordiis Gallia suas in se ipsam vires converteret. At recordari tamen non pigeat, quàm utilem rebus nostris operam Jacobus navaverit. Fortis miles, Dux strenuus, sapiens Imperator erumpere viriliter, quocumque res posceret: dignus jam tum, suo in Ludovicum studio, cui tanto cum scœnore gratiam Ludovicus olim rependeret.

Quantum enim verò, quàm multiplex ad Mussipontum, ad Stampas, ad Atrebatum, ad ipsa Divi Antonii suburbia solertiæ, fortitudinis, prudentiæ specimen edidit. Non testabor hîc Annalium nostrorum fidem, apud quos illustribus consecratam monumentis Eboracensis Ducis gloriam legimus. At appellabo Turennum, perpetuum rerum ab eo gestarum spectatorem; qui singulari junioris Principis captus solertiâ, & maturâ supra modum ætatis ad rem militarem indole, sic tyronem erudiebat, ut sapientissimi jam tum Imperatoris sagacitatem in eo miraretur. Appellabo Condæum, quàm peritum, Auditores, ac sincerum bellicæ virtutis æstimatorem! qui pugnans mediâ in acie Jacobum expertus non semel, cum aliquando interrogaretur à Rege, quem fortissimum hac ætate virum reputaret, primas quidem, ut decebat, Regi: secundas Eboracensi Duci deferebat.

Hinc illi populorum plausus & gentis totius acclamations, cum melioribus auspiciis reversus tandem in patriam talem ac tantum Imperatorem Britannia ostentavit. Meminerant illi quidem, ut decennis puer assiterat olim parentis lateri, nec cruentam subire cum eo veritus incerti Martis aleam, impavidum & periculorum contemptorem animum jam præferret: at recentibus auctum
victor-

victoriis triumphisque nobilitatum cum cernerent, quantum hinc sibi, quantum Patriæ accessisse præsidium gratulabantur !

Sensere scilicet illi postmodum, quam non temerè tam latos de Jacobo rumores fama fereret; quam non inanem ipsi de illius virtute spem suscitassent; cum Batavicam navali prælio classem aggressus, novum ad hunc usque diem fortitudinis ac roboris prodigium, stupentibus Batavis, Anglis applaudentibus consignavit. Bis excussus navi propriâ, quam hostis incenderat, non destitit urgere pugnam acrius; donec incensâ vicissim navi hostium Prætoriâ, sepulto fluctus inter ac flammâ Obdamo, duabus ac viginti navibus aut captis, aut incensis, aut depressis, tristes laceræ classis reliquias longè latèque fugavisset. Cujus facinoris gloria vel apud immemorem Britanniam tandiu vigebit, quandiu perstabunt Senatûs acta; quo jubente decreta Victori, totius gentis nomine, solennis gratulatio est, & ad gratificandum Patriæ conservatori, quingenta ex ærario publico numorum millia, triumphale munus, oblata sunt.

Quid alteram memorem post quinque annos de iisdem Batavis victoriam; cum junctis in unum Galliæ Britannæque navalibus copiis, famosus ille totòque metuendus mari Ruiterus victus fugatúsque est? Præerat Angliæ Classi Jacobus, quem hostis ratus stare in anchoris, & concubiâ nocte imparatum aggressus, tam viriliter exceptus est, ut amissis multis navibus, Victoris arma, piceæ caliginis interventu, vix ac ne vix quidem, effugeret. Sic per ista fortitudinis prodigia præpotens rerum omnium moderator Deus invictum generosi Principis animum ad majora pro Religionis laude certamina informabat.

Tot parta facinoribus fortis ac periti terra marique Imperatoris fama, mirum, quantam apud

omnes Eboracensi Duci auctoritatem ac gratiam exciret. Accedebant reliquæ dotes animi, quæ virtutes bellicas exornarent; officiosa quædam expersque fuci comitas, caritas in domesticos, in alienos humanitas, in amicos sincero plena studio benevolentia; quibus sic omnium animos ad se rapiebat, ut in tantâ factionum varietate, quibus divitiarum ac diffidentem usque Britanniam vidimus, nulla tamen his temporibus reperiretur, quæ amicum habere Jacobum non ambiret.

Ergo omnium vergere in eum obsequia, converti oculos, voluntates inclinari, & quoniam destitutus erat liberis Rex Carolus, nec spem futuræ prolis faciebat, ad hæredem fraterni Imperii designatum populi pariter ac nobilitatis studia deflectere.

Rebus tam feliciter Jacobo fluentibus, ut non tam jure natalium, quàm conspirantibus omnium votis regnaturus olim videretur; quis animum induxisset, Auditores, deseruisse sensim populorum studia, unde par fuisset succendi illa magis atque inflammari.

Scilicet dedotus errorem jam dudum, quem cum ipso lacte suxerat Jacobus, non dubia identidem sui ad Catholicam Fidem reditûs indicia præferebat. Nam cum cupido semper æqui rectique animo hæssisset ille scrupulus, huic se mancipatum esse Religioni, quam nec coluissent olim Majores sui, nec ipsa Britannia tota, nisi Henrici VIII. temporibus agnovisset; voluerat ipsam Lutherane Sæcæ adire fontem, & quibus illa præfidiis in novam Religionis formam crevisset, diligentius perscrutari. Atque, ut erat in eo perspicax ingenium, & cum cæteris in rebus, tum verò in Religionis causâ sagacissimum, viderat penitus atque intellexerat, quàm alienis à veræ utriusque Testamenti

Reli-

Religionis institutis atque auctoribus, Protestantium, ut vocant, factio prodiisset.

Illa divino Spiritu afflatos homines, insignes morum innocentiam, sanctitate vitæ conspicuos præcones ac pastores ostentabat. Hæc avaritiæ turpissimos asseclas, humanarum divinarumque legum contemptores, viros omni vitiorum corruptelâ depravatos. Illa volentibus suscepta, & solo patientiæ lenitatisque subsidio longè latèque diffusa; hæc nata in sanguine & armorum vi propagata. Illa suadere modestiam, erudire ad honestatem, animi impotentis impetus coercere; hæc inspirare superbiam, stimulare ambitionem, pravis quibuscùmque cupiditatibus frænum laxare. Illa obtemperare noverat moderatorum imperiis, & iniquum etiam jugum constanter pati: hæc detrectare jussa Principum didicerat, & ad defectionem rebellionis faces præferre.

In tanto Religionis utriusque discrimine senserat Princeps oculatissimus, quid credendum porro, quid sequendum foret; & iisdem convictam rationibus Annam priorem conjugem, sceminam ingenii vi, & animi robore, quàm sexus hic ferat, majorem easdem in partes traxerat: tantum cognita probè exploratâque veritas valuerat apud eos, quos sola Natalium conditio superstitionis cultores effecerat. Igitur ejuratis erroribus Jacobus Religionem veram deinceps colere, nondum palam id quidem, quia conscius fraternæ mutationis Rex Carolus, & ij qui Jacobi partibus impensius favebant, hoc sibi postulârunt indulgeri, donec res ipsa, quam Religionis gratiâ moliebantur, expeditam cultui ejusdem publico viam aperiret.

Etenim erat hoc in votis jam pridem Carolo, qui & Catholicum nomen fovebat in sinu, & plus

in Anglis Catholicis obsequii atque præsidii, quàm in cæteris, qui alias Religionum Sectas colerent, expertus semper fuerat, ut expetitam bonis omnibus & sanctissimis olim decretis confirmatam, liberam in Angliâ cujuscumque Religionis profitendæ facultatem restitueret. Suffragabantur Regis consilio viri non pauci in totâ Britannia primarii: interim expectare Jacobus felicia tempora, & rem conspirantibus animis promovere. Venit tandem dies ille optatissimus, qui Ducem Eboracensem votorum compotem effecit. Stabilita decreto regio, actisque publicis libertas illa, quæ Catholicam Fidem, si non penitus eximeret servitute, aliquâ saltem fortunæ melioris expectatione consolabatur.

Verùm heu! parùm providas, parùm tenaces recti mentes hominum! Cogitur postmodum Carolus refigere, quod sanciverat; & permissam tanto apparatu veræ Fidei palàm profitendæ licentiam revocare. Quanto mærore tuo, Jacobe! quanto rerum tuarum dispendio! Tuo, quem impertitæ paulò antè libertatis auctorem studiosissimum noverant, quicumque Catholicum nomen odissent. Quàm jugis hic fuit, quàm fatalis fons & origo turbarum! Sensisti periculum, nec doluisti tamen, nec te facti pœnituit, paratum ultrò quamlibet jacturam pati, dum Religionem servares.

Sensit & Carolus, Auditores, quem iniqua temporum necessitas invitum ac repugnantem huc adegerat; & commotus periculo Fratris, quem unice diligebat, tentavit omni ope ac studio, crescentem in dies metuendæ factionis invidiam avertere. Vicit tamen illa Regis prudentiam ac studium, quia Jacobi constantia atque Religio vinci non potuit. Nam ut viderunt hæreticarum partium fautores, eò demum recidisse rem, ut ad Principem Catholicum universus Angliæ Principatus, legitimo successione

cessionis jure, brevi perveniret; quas non, Deus immortalis! adhibuerunt artes & machinas, ut tam fatalem errori plagam declinarent! Parùm fuit quòd sancita olim per summum nefas renovarent decreta, quibus Catholici aut excludebantur omni Magistratu, aut veram abjicere Religionem cogebantur: quoniam tam iniquis legibus non tenerentur Regii Sanguinis Principes; instituere placuit, renitente ac repugnante Carolo, novum impii Sacramenti genus ab omnibus, quicumque munus aliquod exercerent, exigendum.

His petebatur insidiis Jacobus, penes quem esse rerum administrationem omnium tanto Britannia commodo Carolus voluerat. Etenim maris praefecturâ fungebatur; praerat Imperator terrestribus navalibusque copiis, primariam in Britannia quinque Portuum provinciam exercebat publici Consilii caput, moderator & arbiter. Exhortuit totus vel ad ipsum infandi Sacramenti nomen Princeps Religiosissimus, & ne pollutus eo posset videri, omnem ultrò volensque Principatum palàm abdicavit.

Laudentur enim verò veteres illi Christiani nominis defensores, qui partam rebus bellicis gloriam, & cuncta victoriarum insignia lubenter ponerent, quibus, nisi ejurato Christi nomine, frui non liceret! An non majus aliquid nostris temporibus orbi Catholico Jacobus exhibuit? Nam qui Episcopales in Angliâ vocantur, Secta his temporibus omnium potentissima, & Regiæ Majestati, ac Familiæ præcæteris addicta, hoc unum Eboracensem Ducem precabantur, ut dissimularet tantisper Religionem, quam amplexus fuerat, donec factionum æstus defervesceret: daret hoc Fratri Carolo amoris pariter & obsequii pignus, ut ipsum honoris gratiâ Protestantium in fana comitaretur: in eo rerum statu esse id fictionis genus ejusmodi, quod Religio Catholica

tholica facillè condonaret : quod si exorâssent semel ab eo, devovebant se totos Jacobi commodis, & vel vitæ periculo certam ipsi ad imperium viam afferebant.

Hic verò Jacobus, *Tamen non faciam*, inquit, *neque hoc pretio vel publica illa munera, quibus jam exspolior, vel triplicis Coronæ, quod me contingit, decus bene redemptum putem!* Veritus nimirum cum prisco illo Judaicarum legum vindice Eleazaro, ne, si Religionis in causâ sinceritati defuisset, vel calumniam ipsi Religioni, vel Religionis cultoribus offensionem pareret.

Quanquam, stetit hîc utinam factionis hæreticæ vis ac furor! Ecce oppugnatur fides & obsequium Religiosi Principis, & metuendæ Regis ipsius in vitam conjurationis, quæ feritur à Catholicis conflata, tanquam auctor accusatur.

Itâne verò tam futile, tam impudens, tam incredibile calumniæ genus inveniat fidem! Invenit tamen, Auditores, aut invenisse saltem visum est. Et tu, Carole, qui Fratris animum unus omnium optimè noveras; quem probâras toties tam obsequentem, tam cupidum tui, tam amantem, etiam hoc credes? Absit hæc labes à Caroli memoriâ, Auditores! doleamus potius Principis infortunati vicem, cui in tantâ temporum calamitate, unus hic servandi Fratris modus relinquitur, ut, ne omnem derogâsse calumniæ fidem videatur, in Flandriam jubeat Fratrem exulare. Exulabit quidem Jacobus, Auditores, sed ut, postquam confutata calumnia, suâ in Regem ac Fratrem palàm approbatâ fide, unius Religionis servatæ reus censerî possit.

Tamen heu! dum abis, sinceri gregis Pastor ac Patronus, interim desertas in oves immanis luporum furor desævit, tantò acrius, quantò ægrius tibi sferit ignosci; manat undique sanguis innoxius & cruenta passim cædes exoritur.

Quan-

Quanquam, ne doleas; quandoquidem innocentes illæ victimæ non dolent; felices imò, dum tibi Religionis vindici, dum Religioni ipsi viriliter opperunt. Tuquæ, ô Societas Jēsu, funestissimæ illius tragœdiæ pars non minima, gratulare tibi! Sors hæc tua est, ut quacumque terrarum in parte Catholicum in nomen bellum insurgat, prima Religioni victima semper occumbas.

Verùm, Auditores, qui lætus ac triumphans, ubi Religionis causa posceret, è Britannia decesserat, non timuit, vel capitis discrimine, regredi illuc, etiam non revocatus, cum eadem Religio postulavit. Gravem in morbum Rex Carolus inciderat; adfuit ex improvise periclitanti Fratri Jacobus, ut, quem noverat Catholicæ Religionis cupidum & amantem in sinu, publicum ab eodem cultum exoraret. Nec frustra; recreatus Fratris præsentia, qui se moriturum crederet, Rex Frater, & de Hæresi deponenda serid admonitus, repellere primùm magno omnium stupore hæreticos Episcopos, qui ultima Lutheranae sectæ Sacramenta moribundo impertituri venerant. Mox cum accersendum quantocyus Catholicum Sacerdotem Jacobus adjecisset, non abnuere quidem Carolus, sed conversus ad Fratrem, & ambabus eum astringens ulnis, *Heu! mi Frater*, inquit, *quantam tuum in caput Sacerdos ille procellam excitabit!* Hic effusus in lacrymas Jacobus, quas amor, quas Religio & mixtum utrinque gaudium eliciebat: *Esto securus mei*, subjecit. *Felix ego, mi Frater, id si totius effusione sanguinis prestare tibi officium possim.* Convaluit demum ex eâ ægritudine Carolus; ac si, conversis deinceps in meliora studiis, Catholicæ Religionis in gremio mortuus est, tam expetitam bonis omnibus mutationem piæ Jacobi sollicitudini gratulemur.

At quò felicius Religioni Jacobus adlaborat, eò gravius asperare eorum animos, qui nihil tam me-

tue-

tuerent, quàm Catholici Principis imperium experi. Ergo inflammari novus in eum furor, nova invalescere conjuratio, cujus vim eludere denuo nisi salubri fugâ non possit. Gratias tibi, Deus immortalis! qui Jacobum in Scotiam deduxeris, unde quietem toti Imperio, atque tranquillitatem accerferet. Illic enim placatos magis & sibi devotos obsequium in omne nactus animos habuit, unde perniciosis malevolorum consiliis mederetur. Mox partim absumptis vario temporum fato metuendæ conjurationis principibus, partim repressâ legum ac Regis auctoritate, rebellium pertinaciâ, ita conversa tandem in Jacobum studia sunt, ut, quam fenserat apud Scotos, benevolentiam populorum, eandem Londini pariter experiretur.

Igitur dum nihil de suo in Religionem studio remittit Jacobus; dum ejusdem commodis ac gloriæ totus infervit, dum tuendi Catholici nominis causâ, nullo vel amittendo Regni, vel subeundæ mortis periculo deterretur; ita viâ est Religio vicissim pareri Jacobo referre gratiam, sedare turbas ac seditionum tumultus compescere, denique sic in omnium animis pristinam Eboracensis Ducis admirationem, & sopitum amorem suscitare; ut mortuo non ita multò post Carolo, conspirantibus populorum votis, Britannicum imperium capefferet. Nunc imperio potitus, quàm nihil metuerit, ut eandem in Angliâ Religionem promoveret, altera Orationis parte videamus.

II. PARS.

Quantis & quàm variis hominum animi obnoxii sint motibus, ubi semel, vel obsequii vel Religionis jugum excussere, turbulenta Britannia tempora, de quibus huc usque diximus, Auditores, satis demonstrarunt. Ac nisi superior quædam

dam & humanis viribus atque consiliis vis major tot infanis tumultibus compescendis ipsa præfuisset, in tanta rerum perturbatione, quæ pars quietis aut tranquillitatis ulla potuisset expectari?

Cùm incensi pertinacibus odiis, æmulationis Religionisque stimulis incitati, Eboracensis Ducis in perniciem omnium animi furerent; cùm solennibus tot decretis universi penè ordines ad excidendum legitimæ jus successionis conjurassent; quis sibi persuasisset, tam repentinam, tam inauditam fore populorum conversionem, ut eundem non ita multò post conspirantibus votis ad solium evherent, & quàm fuissent olim ad nocendum projecti, tam propensi ad obsequendum videri vellent.

Retexamus diligentius temporum istorum memoriam, Auditores, & quàm felicibus auspiciis Jacobus II. inierit Regni primordia, recolamus. Erit hoc saltem leve subsecutæ mox calamitatis solatium, & quàm immeritò optimum ea Principem afflixerit, vel ad ipsos auctores mali licebit provocare.

En offert se mihi recenti plena gaudio Britannia, & obviàm novo Regi gratulabunda procedit. Audio festos undique Populorum plausus, & laetas tergemini Imperii acclamationes, quæ non tam dedit officii ratio, quàm subitus veri amoris impetus elicuit. Video concurrentes invicem Imperii totius ordines, & suum decretis solennibus obsequium, fidem, studia, benevolentiam testantes. Ipse Senatus ille, tam infensus non ita pridem Eboracensi Duci, tam pertinax odiorum, tam juratus designati Principis in ruinam, suâ sponte rescindit acta, leges abolet, nec contentus modò vetera Regum jura sancire denuo Jacobi in gratiam, nova etiam subsidia, florentes media in Pace exercitus, & summam rerum omnium potestatem impertit.

Qui

Quibus in rebelles animis, si quæ supersint adhuc veterum factionum reliquæ, deserviunt! Deficit ab obsequio Comes Argillæus*, & inquietæ mentis impotens seditiosa movet in Jacobum arma! Agitur illico proditæ Majestatis reus, & à Dunbartone, quem nulla unquam fortunæ calamitas, vel à Deo, vel à Rege suo sejunxit, victus, fugatus & captus, dignas rebellionis pœnas capite persolvit. Exclusus Regno, cui dudum inhiârat perperam, Dux Monumetensis,* & obsequendi impatiens rebellionis vexillum erigit! proscribitur pariter, & nulla regii Sanguinis, quo se indignum exhibuerat, habita ratione, eodem supplicio afficitur. Extinctis seditionis ducibus, alta pax, quies ubique, summa tranquillitas.

Ad hanc, qua Jacobus securo fruebatur in otio, populorum suorum benevolentiam accedebant honorifica de eodem gentium exterarum judicia, & constans apud omnes opinio altæ cujusdam invictæque mentis, quam nulla rerum temporumque varietas inflexerat. Hunc Galli viderant, & primæ ab ipso militiæ rudimenta suspexerant; senserant Batavi fulminantem, comitem laborum ac socium Hispani extulerant; Belgæ stupuerant exulem, atque inter iniquæ fortis ludibria constantem & erectum. Denique hanc apud omnes nominis sui famam Jacobus exciêrat, ut regnantem jam nemo amicum non ambiret; nemo experiri vellet hostem; Europa tota controversiarum Judicem atque arbitrum expeteret.

Felicia sanè tempora, Auditores, & certa diuturni, fortunatique Principatûs auguria, nisi Jacobus de sua salute vel gloria minùs, quàm de Religionis securitate aut etiam incremento sollicitus extitisset!

Non

* *Le Comte d' Argil.* * *Le Duc de Monmouth.*

Non expectavit ad hæc usque tempora, ut, quo esset Catholicam in Religionem animo, apud omnes testaretur: neque tam felix dominationis initium dissimulationis ullius fructus fuit. Sensit Anglia tota, quàm cupidè ambierit videri statim, qualis esset: tulisset ægrè Regem se prius, quàm Catholicum profiteri.

Hactenus domesticos intra parietes pietati suæ morem gerere Jacobus satis habuerat; ubi cepit imperium, palam & omnium in oculis divinis rebus assistit. Castra metari placet ad Londinum, & umbratili palæstra copias exercere; medlis in castris jubente Rege erigitur ædicula, & per dies singulos augustum in ea Missæ Sacrificium sæpius iteratur. Vivebant latebris abditæ quotquot in Britannia Catholicam fidem colerent, & sacra celebrare mysteria cryptas inter & recessus subterraneos rogebantur; securitatem attulit pia Regis sollicitudo, neque ullam in Regno toto voluit esse partem, quæ consecrata Religioni veræ Sacella non haberet. Atque hæc fiebant cuncta Hæreticorum in conspectu.

Quid jam memorem, ut Londini solitam renovari quotannis Romanæ sedis in odium impiam consuetudinem sustulerit: ut per Oratorem suum debitam Pontifici Maximo fidem & obsequium devoverit: ut ipse Legatum ejusdem Pontificis intra regie urbis mœnia solenni exceperit apparatu, & in eo Christi Vicarium venerabundus agnovit. Tum enim verò respirare primùm Religio visa est, & ad insolitam obsoletæ jam diu pompæ celebritatem, melioris deinceps conditionis expectationem apud se suscitare.

Quamquam neque hæc ipsa, quæ Religioni tam fausta videbantur, Regni primordia, Jacobo placebant satis, nisi perpetuitatem adderet, & gementem adhuc sub iniqua servitute Religionem io-

Z

latio

latio saltem aliquo recrearet. Quippe vigeat semper nefandi illius Sacramenti vis & auctoritas, quæ Catholicos ab omni magistratu prorsus arceret, nec liberam profitendæ, quam colerent, Religionis facultatem pateretur. Hoc erat abolendum ante omnia Religionis probrum ac dedecus, hæc eluenda labes; abrumpendi fatales illi nexus, qui captivam retinebant.

Hoc vidit pro sua sapientia Princeps religiosissimus; at neque difficultatem operis, neque periculi magnitudinem, si tentaretur, non vidit. Meminerat, ut nuper aggressus idem Carolus refugere postmodum, quod perfecerat, coactus fuisset; noverat Anglorum indolem, & periculo didicerat suo, ut amans illa novitatis, ut à benevolentia statim ad odium, ab obsequio ad rebellionem, ab amore pacis, ad turbas seditionesque properaret: intelligebat nondum sic extinctas rebellionum faces, ut metuendum non esset, ne inflammarentur denuo, si quo Religionis obtentu prætexere defectionem possent. Tamen non revocatur his terroribus, nec à promovendis Catholicæ fidei rebus religiosissimus Princeps absistit.

Faceffant reconditoris politicæ sectatores; aut qui rerum causas eventu solo metientes Jacobum accusarunt, quasi intempestivo Religionis studio perturbasset Angliæ tranquillitatem, & res suas in extremum discrimen adduxisset, suæ ipsius calamitatis auctor & artifex. Nam quid egit Auditor, quod facere Catholicum Principem non decebat? quid molitus est non sapienter & regis auctoritate non consentaneum? quid suscepit tempore non suo? Scio equidem, quot texere fabulas, quàm iniquos dissipare rumores, quàm inanes inferre calumnias non erubuerint, aut expertes Religionis Politici, aut pertinaces hæreticæ pravitatis cultores. Verùm exuamus hinc præjudicatas opiniones; afferamus æquos
ad

ad rem cognoscendam animos: & quoniam difficili ac lubrico versamur in loco, qui viros, nec illos omnino improvidos fallere; atque in errorem inducere potuit, immoremur in eo tantisper, Auditores, & ad severius examen singula quæque revocemus.

Nihil licebit Regi Catholico facere, ut Religionis suæ, vel securitatem præstet, vel conciliet gloriam, vel incrementum procuret? Licuerit impune cæteris Angliæ Regibus, quicumque post Henrici VIII. tempora imperium tenuerunt, varias veri Hæresum Sectas, quas adamârunt, easdem ornare privilegiis, cumulare immunitatibus, certo adversus rerum mutationes subsidio easdem præmunire? Una Religio vera, contempta, afflictâ, servitutis turpissimæ mancipata, nullum in Principe studio, sissimo sui cultore præsidium, nullam defensionem inveniet? Proh! sancta pietas, hūcine recidisset calamitatis; ut deterior tua, quàm Erroris conditio foret? ut quod contra te hæretici Principes moliri non dubitant, idem tui in gratiam Catholici Reges aggredi prohibeantur.

Quid si Religionis commoda, tam conjuncta necessariò cum auctoritate regiâ viderentur, ut non posset deseri Religionis causa, quin contempta Majestas jaceret? Abolendum censet Princeps suæ voluntatis arbiter sacramentum impium, quod nuper, quod tumultuoso in conventu, quod reclamante semper Caroli Regis auctoritate sancitum fuerat. Refigere statuit decretas in eos pœnas, qui illud non ederent. Placet gaudere Catholicos eâdem profitendi pii cultûs licentia, quâ cæteri errorum quorumcûmque cultores impune fruerentur. Erat eorum aliquid, quod Regum Angliæ jus excederet? quod ad tuendam Principis auctoritatem non pertineret? quod, si negligeretur, Majestatem ipsam in probrum ac dedecus non adduceret? Dicant illi, & de concessa Regibus Angliæ potestate judicium ferant.

rant, qui cuncta pro arbitrio moderantem hodie patiuntur; qui sanctissima Imperii Britannici fundamenta convelli tam obsequenter ferunt; qui legitimum successionis ordinem perturbari ac labefactari, tam æquis animis intuentur.

Agnovit sanctius Consilium de rebus ad Regnum pertinentibus, cum Edimburgi, tum Londini constitutum plena æquitate Jacobi II. decreta, jusque Regium palam ac solenniter confirmavit. Accessit nemini Anglo inficianda confessus illius auctoritas, qui de potestate, quam habent Reges ad abrogandas pœnas, cognoscit. Parum etiam illud est; ne quis ultra scrupulus, nequa superfit offensiois occasio, defertur, jubente Rege, tota controversia ad Cognitores Angliæ duodecim, quorum est Regem inter & populum decretoriam ferre de legibus sententiam: ac licet contrarias penitus Religioni Principis, quotquot erant illi, partes sequerentur; tamen vel in propriâ causâ sinuntur esse Judices: disceptatur utrinque jus eâ cum diligentia & attentione, quam res momenti hujus ac ponderis postulabat; & unanimi tandem omnium suffragio causam Rex obtinet. Rogo vos, Auditores, quid hinc actum temerè, quid sine maturo prudentique consilio, quid alienum ab æquissimis justæ moderationis legibus susceptum est?

At alieno tempore Religionis securitati ac gloriæ Jacobus adlaboravit: maturavit citius, quam par fuisset, studium illud, quo flagrabat: debuisset expectare molliores aditus, & opportuna magis rei perficiendæ tempora præstolari. Ecquod ergo potuit esse tempus idoneum magis ac commodum? quæ opportunior occasio? quis rerum status optabilior fuit, quàm ille, cum ferventibus totius Britanniaë votis, Regni habenas capevississet? cum recentibus victoriis ac triumphis, populorum oculos pariter atque animos raperet in admirationem & amore

amorem sui? cùm devotissimum in iis omnibus, quæ vellet, aut cuperet, obsequium experiretur? cùm multis etiam in rebus, quas tentârat Religionis in gratiam, gratulationes omnium Ordinum ac plausus excepisset? cùm altissima domi forisq̃ pace frueretur? cùm Catholicos totius Europæ Principes natus esset admiratores rerum suarum, cupidos omnes & amantes sui, eosdẽmque polliceri sibi meritò posset suorum in Religionis causâ consiliorum adiutores? Quæ demum feliciora Jacobo videri poterant ad promovendam Religionem incitamenta, quàm illa, quibus singulari divinæ Providentiæ beneficio, natus parenti regia in domo filius, tantò gratior, quantò minùs expectatus; quem non tam hæredem fore Regnorum suorum, quàm suæ in Religionem pietatis imitorem sedulum, & rerum à se gestarum acerrimum vindicem, ac defensorem gratularetur?

Dicam ego quod sentio, & quod nemo vestrùm inficiabitur; si Jacobus cupidus magis salutis suæ, quàm Religionis visus fuisset; si servire ambitioni, quàm Deo maluisset; si in tantâ rei bene gerendæ facultate, difficilioris temporis obtentu, Pietatis afflictæ partes tueri distulisset; loquamur apertius, Auditores, si nulli addictus Religioni, fautor omnium ambiguus varia errorum monstra, quæ gentem unam tot in sectas dividunt, solers ac blandus adulator coluisset; qui Jacobum olim incusârunt, & ipsius etiam hodie memoriam vellicant; iidem illi eximiam tanti Principis providentiam, sagacitatem incredibilem, imperviam humanæ menti politicæ artis scientiam extulissent. At quoniam propriâ salute contempta custodem se Religionis rigidumque propugnatorem exhibuit, vix ignoscitur; ac, si creditur quibusdam, sua meritis fata debuit videri. Tamen quid aliud objici Jacobo, quid aliud criminis loco imputari possit?

Z g

Hoc

Hoc erat ergo, Deus immortalis, cur Religio-
nis veræ, ac justæ dominationis ofores, seditiosos
ubique sermones, querelas, obirectationes fere-
rent; sollicitarent populorum fidem, spes fove-
rent malevolorum hominum, injurias apud ex-
teros Principes calumnias dispergerent? Hoc erat,
cur clandestina consilia, dolos, insidias, prodition-
es machinarentur? evocarent in subsidium op-
pressa Religionis ac libertatis, vim & arma ambi-
tiosi Principis? in regnum in libertatem,
in vitam Regis optimi conjurarent? Hoc erat ergo,
cur subditi legitimum in Principem, domestici in
dominum beneficentissimum, Liberi in parentem,
Generi in Socerum, Catholici Principes in asserto-
rem ac vindicem Catholicæ Religionis, apertis ju-
ratisque odiis commoverentur, & insurgerent?

Sinite me, Auditores, præterire silentio istam
temporum perturbationem, cum desertus,
à suis, proditus, ejuratus, pulsus, ejectus, e-
tiam non illæsus hoc gratiæ locò Jacobus co-
geretur apponere, quòd furtim & per latebras
cum desolatâ familiâ, Regiâ Conjuge, & quinque-
mestri puero per fugium quæreret.

Hic apparatus, hæc pompa, hoc triumphi ge-
nus vindici, assertorique Religionis debebatur?
Quamquam nescitemur altiùs divina consilia; ve-
neremur Dei potiùs omnipotentis manum, seu par-
cat, seu plectat, ex æquo bonam. Doceat exem-
plo Jacobus, quàm placidum, quàm docile, quàm
devotum rebus in miseris supremæ voluntati affere
obsequium oporteat.

Tu scis enim verò, cordium inspector ô Deus,
num ulla mutatae sortis calamitas constantem, tibi-
que addictum uni, fortissimi Principis animum infle-
xerit; num questus unquam sit graviùs, num suorum
fidem iocusarit, num damnarit hostem duriùs; imò
num constantes & assiduas tibi pro ipso per reliqu-
um

um vitæ tempus preces non obtulerit: Num ullam aut offensionis, aut iracundiæ, aut ægritudinis notam ostenderit; num pœnituerit ipsum defensæ pro virili parte Religionis, aut redemptam bene, triplicis coronæ jacturâ, quam navârat ipsi operam, non putârit?

Ibat fatis major, & erecto resstantem contra fortunam vultu, ibat veterem ad hospitem, constantem ad amicum, unum Europâ totâ Religionis vindicem & afflictæ defensorem Majestatis Ludovicum. O qui complexus, & quàm sincero mixta luctu solatia! Cômunes curæ, sollicitudo par, eadem utrinque studia prodibant, quoniam idem utrumque Religionis amor incendebat. Mirabatur in Jacobo Ludovicus eximium oppressæ pietatis propugnatores; Jacobus in Ludovico magnum rerum, quas fecisset ipse, auctorem agnoscebat. Ejectum, exulem, afflictum Religionis studio Ludovicus venerabatur; victorem & de errore triumphantem Jacobus suspiciebat. Suas ultrò palmas ac laureas Ludovicus cum Jacobo dispertiiisset; suâ contentus sorte Jacobus rerum gestarum gloriam Ludovico non invidebat. O pietas, ô amor, ô felix contentio, quâ par in vincente laus, par in victo triumphus videri possit! Sed ad tertium gloriosæ vitæ caput properemus, & quàm ultrò Jacobus contempserit, quæ recuperare fortiter est aggressus, ultimâ Orationis parte videamus.

III. P A R S.

Si Regni administrandi solutus onere, vitæ ad arbitrium componendæ facultatem Jacobus habuisset, fortè rerum humanarum expertus fastidia, & cœlestium amore captus, tam sponte melioris fortunæ expectationem despexisset, quàm fortiter adversantis injurias perferebat. At meminerat natum se Regem, & ad tuenda natalium jura obliga-

ri; accedebat Religionis veræ caritas, pro quâ tuendâ pulsus è patriâ & ejectus exularet: dolebat esse illam sine tutore ac vindice: urgebat etiam stimulabâque generosum optimi Principis animum sua Britannia, quanquam debitæ fidei immemor; non poterat tot malorum conscius, quæ legitimo Principe viduata pateretur, ipsius calamitate non commoveri.

Hinc perpetuâ stare veluti in speculâ, & rei bene gerendæ occasionem præstolari: hinc erectus ad omnes auras, attentus ad omnes ramusculos nulli unquam rei deesse, quæ favere consiliis possit. Paratur à Ludovico classis florentissimo instructa comitatu, quæ navales Bataviæ & Angliæ copias simul oppugnet; advolat Jacobus: verùm redire cogitur infecta re: redit; hoc incusans unum, quod præsentia suâ individua Gallicæ virtutis comitem victoriam avertisset.

Audit non ita multò post partem Britannici imperii non ultimam perstitisse in obsequio, & pro legumæ potestatis defensione cepisse arma: adest facti Principem Tirconellum, virum, de quo merito dubites, an suâ in Religionem pietate, an constanti in Regem fide sit illustrior: quid Jacobum properantem ad suos retardavit? non hyemis incommoda, non difficultas viarum, non locorum intercedo, non incertus rei eventus detinuerunt.

Illuc cum accessisset fideli periculorum comite ac socio Barwico Duce, * (quem non tam regii sanguinis splendor, quàm invictum animi robur & singularis quidam Regis amor ac reverentia commendant) quid omisisse visus, quod potuerit perire tentare? quod fuit periculi genus, cuius subire aleam pertimuerit? hoc uno culpandus, si liceret, quod prodigus salutis præter modum regio capiti non factis consuleret. Quæ pugnae vis, æstusque fervebat

* Duc de Barvis.

acrior, hæc ruebat imperterritus ; per infesta periculis, proditiõibus, insidiis loca discriminis ipse conscius discurrebat : nullâ victus rerum adversitate avidum usque pugnandi animum præ se ferebat. Atque hic peramanter monenti cuiquam, sibi ipse ut parceret, & ad meliora tempora, tam carum caput reservaret, aurea illâ voce silentium imposuit: *Felicem me, inquit, si vel ipso vitæ periculo tam fidelibus amicis incolumem patriam restituerem!* Ubi verò cedendum esset temporibus, neque spes ulla promovendæ ulterius rei, quam susceperat, relinqueretur; tum ita reditûs sui consolabatur acerbiter, ut ad tentandum rursus intercepti operis periculum alacrior accederet.

Revocate animis, Auditores, cùm interjecto paucorum annorum spatio, certi, ut aiebant, ex Angliâ rumores retulissent, ita comparatos esse multorum animos, ut, si Rex præsentem se sisteret, revocaret populos ad obsequium; an retardari vius est priorum temporum adversitate? Continuo adornari classis, exercitus comparari, ipse fiducia plenus concubiâ nocte proficisci. Nos interim profequi votis abeuntem, extollere palàm magnanimitatem invicti Principis, frequentare templa, donis aras cumulare, & lætum incæpti feliciter operis exitum expectare.

Aliter visum tibi est, ô Deus! rursum intercidere placuit Jacobi consilia, & quem ad præstantioris cujusdam imperii decus vocabas, hunc quidquid terrenum est ac fragile, spernere voluisti. Sensit Jacobus intercludi deinceps Regni recipiendias: obfirmari magis rebellium pertinaciam: languere in Catholicis Principibus præpeditum privatis contentiõibus Religionis studium: totum belli pondus unum in Ludovicum incumbere, quodd oppressæ Religionis & afflictæ Majestatis tuor ac vindex existeret. Igitur cùm obstrui ab Angliâ omnes

omnino aditus, cum spem præsidii in Catholicis Principibus nullam cerneret; cum ipse prægravare ultra Ludovicum vereretur, qui hospitium hæcenus, inviolatam fidem, opes, paratas semper, cum res ferret, copias suffecerat; in iis rerum angustiis fecit Rex sapientissimus, quod prudentia, quod amor, quod Religio suggererant; & solutum se ratus eâ molestiâ, quam restituendæ fortunæ cura pepererat huc usque, solam hanc habere deinde, ut repressâ recuperandæ antiquæ sortis cupiditate, unâ beatus Religione viveret.

Dediscite jam ergo, per me licet, quod ipse dediscere voluit, spes fluxas ac caducas, quas meliora suscitare tempora potuissent. Tamen an erit obliviscendus suo in otio Jacobus? Esto spes amputatæ fuerint antiquæ sortis; at melioris cujusdam fati certam Deus expectationem faciebat. Non habuerit ultra triumphandi in terris facultatem, & currentem ultrò ad victoriæ gloriam Deus represserit; at nobilior ipsum manebat de vitiis & erroribus triumphus. Nulli superfuerint hostes quos aggredi, quos debellare posset; at erant amici quos aut confirmaret in Religione, aut eidem manciparet. Atque hic fuit reliquo vitæ tempore Jacobi labor unicus: in quo tam feliciter processit, ut novo Religionis studio quotidie succenderetur magis ac magis; nihilque sub vitæ finem Religionem præter, aut ea, quæ ad ipsam pertinerent, videretur æstimare.

Extollebat quidam coram ipso rerum illarum magnitudinem, quarum ultrò jacturam Religionis causâ fecerat: *Imò, subjecit Princeps Religiosissimus, dic me fecisse lucrum ingens, qui explicitis Regni pretio, servire, ut par est, Deo didicim.*

Id verò, quod jam sum dicturus, vereor, Auditores, ut obtineat fidem, tam purum defæcatumque utilitate propriâ Religionis amorem præ se fert,

tam

tam singularem rerum humanarum contemptum. Cùm dolerent Regis in præsentia quidam è familiaribus miseram in Angliã sub novo principatu Religionis conditionem; híc suspirans graviter Jacobus; *Hoc ipsum est, inquit, Amici, quod me grauat; nam si, ita providente Deo, futurum certò intellexissem, ut ille, rerum qui potitur, plus ad Religionis gloriam, quàm fecissem ego, profuisset; cessissem ipse solio, & meliori moderandas regni habenas permisissem.*

Quàm eximium & illud fuit sui in Religionem studii testimonium, cùm affixus lecto, & amisso penè vocis usu subeuntem summi Pontificis Nuncium aspexit: tunc euim resumptis quasi viribus & novo afflatus robore; *Te te, inquit, lubenter afficio, restem futurum, quàm sincerus ego Catholica Romanaq; fidei cultor emoriar.*

Ex illo tam ferventi Religionis studio prodibat pius ille cultus & singularis reverentia, quam sacris mysteriis afferre consueverat. Egregium enim verò non hominibus modò, sed Superis ipsique Deo immortalis spectaculum, cùm profusus in genua Rex pius, compositis ad modestiam oculis, fundente fectiam in vultus & ora divinæ caritatis igne, verendis præsens mysteriis assisteret.

Hinc ardens illud orationis studium, & incredibile quidam secessus ac solitudinis amor, quo fiebat, nunquam ut lætior & alacrior videretur, quàm cùm dies solidos sacris in precibus, aut rerum æternarum contemplatione traduxisset. Hinc crebri frequentesque, quos etiam cum Aulicis conferebat, de rebus ad pietatem Religionemque pertinentibus sermones: hinc fatietas, fastidium, despicientia rerum cæterarum.

Cùm referrentur ad eum, uti fit, luctuosis bellorum temporibus, Regnorum perturbationes, æstus populorum; cùm jactarentur felices armorum eventus; *Itanc verò tam cupidos in frivolis, ex-*
cla-

clamabat, *tam alacres esse mortales! felicem me, quem Deus hæc omnia despiciere erudierit!*

Magna sunt ista, Auditores; ac, si quis vividum illum generosæ mentis ardorem, quo Jacobus in omni vitæ parte ad magna quæque exarserat, conferre voluerit cum illâ animi tranquillitate & rerum omnium contemptu, quem idem extremo vitæ tempore præ se ferret; is intelligat, non hæc ab eo facta fuisse desperatione rerum suarum, aut stupore; sed patientiâ & æquissimâ, quam, docente Deo, facere didicerat, rerum humanarum æstimatione.

Quamquam nec ille vividæ mentis ardor iners in Jacobo vel otiosus elanguit: sed ad meliora conversus ed erumpebat maximè, ut in Aulicis Religionis studium amorémque probitatis aut induceret, aut inductum jam tueretur ac promoveret.

Excipite morientis vocem, & de incredibile, quo flagrabat, Religionis promovendæ studio judicate. Aderat paucis ante Regis obitum diebus frequens Aulicorum corona; cum Pertensem Ducem * jubet accersiri. Dubitavit nemo, cum evocaretur junioris Principis moderator (Vir tantò dignior eo munere, quò politioris ingenii gloriâ studiisque amœnioribus clarior est, & gravioribus in rebus ejusdem exercitata probitas, constans fides & sincerus amor Religionis) dubitavit, inquam, nemo, quin parens optimus præcipere vellet quidpiam, quod ad filii institutionem pertineret. Imò, *Rursum admone, quem nôsti*, dixit (nobilem Anglum indicans, quem inanis quædam honoris ratio ab amplectendâ Catholicâ fide jam diu retinebat,) *rursum admone, non patere Cælum ambitioni, sed hu militati Christianæ.*

Quàm providus idem ac sedulus, ut in domesticis pietatem aleret, probitatem tueretur, virtutis amorem inspiraret! Extant adhuc, & ad perennem

* *Le Duc de Pertes.*

reli-

religiosissimi Principis memoriam conservabuntur exarata propriâ ipsius manu quotidiana vitæ cultusque pij documenta pariter atque instituta, quorum accuratam per se ipsum rationem ab ijs exigeret, quos ad comitatum admittebat.

Quantò etiam cupidius idem illud Religionis studium, illum pietatis amorem tenerrimum ambiebat in familiâ suâ promoveri. Felix quem Deus saltem hac parte votorum omnium, competentem effecerit!

Naclus in Mariâ Atestinâ, * sponsam sponso simillimam, quàm dulce hinc hausit in toto calamitoso vitæ cursu solatium! Iisdem, quibus Jacobus & ipsa stimulis incensa, dum ille Religionis in gratiam tam multa viriliter præstaret, ipsa, inquam, ferventissimas inter preces opem de Cælo præsidiumque accersebat. Ille subibat ultro discriminis cujuscumque fortunam, Religioni dum prodesset; ipsa dignitatis minùs sollicita, quàm Religionis, alterum votis omnibus assequi voluisset, alterum perdere non metuebat. Ille, cuncta cum amitteret, beatum se reputabat, qui servasset sibi Religionem: ipsa beatam se multò magis credere, quæ sponsum cum Religione retinebat.

Vidisses coactam regnis cedere, suo profugam in solo, exulem, odiis, furoribus perduellium civium obnoxiam, uni timentem puero, quem gestabat in sinu, non ingemiscere muliebriter, non perfundi lacrymis, non queri fortis acerbiter; sed sui competentem usque, patientem, & ad exemplum conjugis constantem & erectam vix pristinae fortis meminisse. Fortunata, Superi, concordia! dulcis animorum consensio, quos non tam conjugale vinculum, quàm Religionis utrinque nexus vincirent!

Quàm suave erat, Auditores, sanctissimis amantibus ita retractare simul præteritorum me-

* *Marie D' EST.*

mq-

moriam, nihil ut fecisse pœniteret, quodcumque Dei causâ fecissent: idem in se invicem animi robur, parem in calamitate constantiam experiri: consolari se posse eâ conscientia, quod perenne universo orbi documentum relinquerent, quanti Deum, quanti Religionem fieri oporteret!

Sed quid ego ista persequor? imprudens fortasse, qui arcana isthæc mysteria vulgare palam non dubitem; aut durus, qui rerum istarum commemoratione acerbissimum amantissimæ conjugis desiderium videar renovare. Parùmne fuit igitur, quod gravissimæ ægritudinis vim omnem in se ipsâ acerbitatẽque persenserit? quod diu nocivumque jacentis affixa lecto perire sibi quotidie suavissimum vitæ solatium viderit? quod Jacobus teneros inter piæ conjugis amplexus emoriens inmedicabilem ipsius pectori plagam fecerit? Ignoscamus pio dolori, Auditores, neque præsumamus aliam afferre medelam ab eâ, quam ipse Rex exspirans abstergensque Reginae lacrymas adhibuit. *Sponsa, vide, inquit, ne fleveris; potius ab! gratulare sponso quem amas, & optatam tot laborum metam contingenti applaude.*

Neque felix minùs in Filio pater, quàm conjux in conjugè Jacobus extitit. Verùm quàm diligentis culturæ fructus fuit animus ille, quem Rex junior exhibet, solidæ jam confirmatæque Religionis capacissimus! Ut ab ipsâ statim infantia non destitit teneram erudire mentem ad ea, quæcumque ad institutionem Catholici Principis pertinerent! ut extremo vitæ suæ tempore, cum adesse sibi finem præsentiret, eadem repetebat frequentius & acrius inculcabat!

Quamquam nihil erat, Princeps religiosissime, quod eadem filio instillares moriens, quæ vivens tam sæpè inculcaveras. Nihil erat, quod ultimos inter amplexus & tenerrimas utrinque lacrymas iterum

iterum atque iterum admoneres, Deo fidelis ut viveret, animæ salutem ante omnia procuraret, Britannia totius regna Religionis studio posteriora duceret. Nihil erat, quod Ludovicus ipse, à quo Rex appellatus & filiorum in numerum adoptatus est, digna Religionis vindice & assertore documenta novo Regi adjiceret. Excepit illa quidem venerabundus, ut decebat, descripsit eadem fideliter, & conspersit lacrymis, & ad novum Religionis tuendæ & amandæ incitamentum olim tractanda conserva- vit; nihil erat, inquam, quod de Filio pater tam sollicitus viderere; habes in te ipso certum pignus ac monumentum, quàm non degenerem tuæ pietatis ac Religionis hæredem habiturus sis. Quandiū meminerit ereptum se fuisse Patriæ de sinu etiam infantem, & pio parentis studio in exteram regionem advectum, ne quo se erroris contagio macularet: quandiū recurret animo, quot procellas, quot bella, quot discrimina pater fortissimus Religionis causâ sustulerit; quandiū cogitavit parentem floruisse quondam apud suos rerum à se gestarum gloriâ, benevolentiam populorum, potentissimi Regni tranquillitate; & ab eodem isthæc lætissimæ fortis adjumenta uni Religionis studio fuisse ultrò posthabita; quantum inde ad fovendam seculò tuendamque Religionem adjumentum experietur!

Securus morere de Filio pater, & quoniam, ut æquum est credere, recepta jam Cælo beata mens amplissimo virtutis præmio perfruitur (quam enim, aliam sibi mercedem vindicent patientia in laboribus, in adversis constantia, in Deum fides, in suos amor, in hoïtes caritas, sui despicientia, peccati odium, vel levioris expers maculæ conscientia, & reliquis virtutum comitatus, quibus tuâ, quàm longa fuit, vita traducta atque exercitata est) quando, inquam, jam recepta Cælo est beata mens; ac, si publicæ populorum famæ credimus, jam exorari

te

te pateris, jam præsens votis ades; ex illâ, quam incolis, cœlesti patriâ aspice dilectam sobolem, & fausta, quæ jam præ se fert, virtutum primordia tuere & confirma.

Memineris etiam initæ tot abhinc annos cum Ludovico necessitudinis, & hospitii veteris recordare. Precare tam caro capiti longam temporum seriem, quibus mederi bellorum incommodis, & Christianam propagare orbe toto Religionem possit.

Neque obliviscêris, pro solitâ pietate, fidos illos, quorum hic ego plurimos intueor, laborum tuorum socios, periculorum comites, constantes amicos; qui, ne aut avitam Religionem, aut debitam suo Principi fidem violarent, opibus fortunisque spoliati commune tecum exilium ultro subiêre. Tu jam providebis illis meritam fidelis obsequii mercedem, quam olim doluisti tam sæpè rerum in angustiis rependi à te non posse.

Tua denique Britannia, quam amasti tantum, te commoveat, terra illa olim tam sancta, tam piorum hominum ferax, tam studiosa Religionis. Sentiat illa te non cupidum sui minùs, quàm fuisti, dum viveres. Nôsti unus omnium optimè, & tuo periculo nôsti, quàm luctuoso versetur rerum in statu. Non frustra sit illi ea, quâ vales, apud supremum Numen, gratia: te Regem adhuc probet, tutorem ac patronum; fac ut, mutatis in melius voluntatibus, suum Deo cultum, suam legitimo Principi fidem exsolvat: & quod tibi ipsi non exhibuit, constans ac perenne soboli tuæ obsequium semper impendat.

Habita Anno D. M. DCCl.

FOR.